

LA SCRIPTA DEL MANUSCRIT A DEL LLIBRE DE CONTEMPLACIÓ EN DÉU DE RAMON LLULL I LES ALTRES SCRIPTAE LULLIANES

ANTONI IGNASI ALOMAR I CANYELLES
(Universitat de les Illes Balears)

Abstract

This paper defends the hypothesis that the ms. A of the *Llibre de contemplació en Déu* by Ramon Llull was written in one of the Occitan *scriptae*, the Occitan-Catalan one. It also maintains that Llull later adopted the new *scripta* from the royal Catalan chancery, and that the first *scripta* comprises all the Catalan works previous to this author. The concepts of *abstand* and *ausbau* languages are once again adopted to analyse the relationship between Catalan and Occitan.

1. INTRODUCCIÓ

El començament de la publicació del *Llibre de contemplació en Déu* (LC) de Ramon Llull en la NEORL prenent com a text de referència el manuscrit A (2015), caracteritzat lingüísticament per alguns trets lingüístics identificats com a occitans, és una bona avinentesa per a tornar a la qüestió de la relació entre les llengües catalana i occitana a l'Edat Mitjana.

Els principals trets comuns amb l'occità del ms. A del LC ja foren identificats per Antoni M. Badia i Margarit (1962) a partir d'una petita mostra, i ara amb l'edició del ms. A (Llull 2015) es podran ampliar. La presència d'aquests presumptes occitanismes i la seva desaparició en la següent còpia del LC, el ms. S, entre trenta i cinquanta anys després, han estat objecte de diferents interpretacions que resumirem per llur importància, atès que les dues còpies foren controlades per Llull mateix, són dos dels còdexs de més valor econòmic en el moment de la seva elaboració i el ms. A és el còdex prínceps de la literatura catalana.

Segons la nostra hipòtesi, aquests trets identifiquen una *scripta* perquè són compartits en conjunt per més manuscrits d'altres autors coneguts o anònims, tots els d'origen septentrional i els més antics més meridionals, els trets dels quals s'han considerat tradicionalment resultat d'una contaminació occi-

tana. La *scripta* del ms. A del LC formaria part del conjunt de *scriptae* occitanes.¹ Després d'aquesta *scripta*, Llull emprà la de la Cancelleria Reial del Casal de Barcelona que trobam al ms. S del LC i en altres obres anteriors, com el *Romanç d'Evast e Blaquerna*, acabat vers el 1283 (Soler & Santanach 2009: 26), i el *Llibre de demostracions*, copiat devers el 1275 (Bayerische Staatsbibliothek, Cod. Hisp. 62) (Pring-Mill 1991: 95) pel mateix Pagès que elaborà el ms. A, important perquè es considera el text bàsic de l'escola de Miramar (Perarnau 1983: 128). Els manuscrits més antics de la versió catalana del *Llibre d'intenció* són massa tardans per a mantenir la llengua de l'original.

En la traducció occitana del *Blaquerna* (París, BN, esp. 478) feta poc després de la redacció de l'original (Soler & Santanach 2009: 42), trobam una altra *scripta* més propera a la llenguadociana de Montpeller i que caldrà comparar amb la de la part contemporània del *Thalamus parvus* de Montpeller. La mateixa comparació caldrà fer-la amb la versió occitana del segle XIV del *Llibre de meravelles* (Vat. lat. 9443) (Llull 2011), malgrat el seu caràcter híbrid especial que no cal considerar una *scripta*, i la de la *Doctrina pueril* (Biblioteca Ambrosiana, E 4 Sup.).

2. INTERPRETACIONS SOBRE ELS TRETS OCCITANS DEL MANUSCRIT A DEL LC

El model de llengua del ms. S del LC i algunes altres obres anteriors es troba a l'origen de la defensa de la catalanitat de la llengua de Llull davant l'occità, que trobam ja en boca de Gottfried Baist (1879: 96), en l'afirmació posterior de Martí de Riquer (1964: I, 336) que Llull escrivia «en pur i exemplar català» i en el qualificatiu aplicat a Llull de «principal deslliurador de la influència provençal» (Badia 1973: 36), en un context en què la presència d'occitanismes en Llull es veia «generalment com un defecte o una mancança del programa lingüístic nacional implícitament atribuït a Ramon» (Badia, Santanach & Soler 2009c: 76).

Pel que fa a la poesia, en el mateix context interpretatiu se sol acceptar que el protagonisme en el deslliurament de l'occità és reservat a Ausiàs Marc i la seva generació (Torró 2009). El cas de Llull, però, és especial entre els trobadors catalans, atès que, com ha assenyalat Lola Badia (1991: 161), la morfologia i el lèxic d'alguns manuscrits poètics només són lleument occitanitzats.

1. Empram el concepte de *scripta* de Remacle (1948) i Veny & Massip (2013: 15).

I Badia, Santanach & Soler (2009b: 50) afirmen que Llull escrigué la poesia conservada «in un occitano grammaticalment rilassato». Hi trobaríem, doncs, una *scripta* propera a la del ms. A del LC, en un grau que caldria avaluar.

No cal dir que les valoracions tradicionals dels occitanismes de l'obra de Llull han deixat de banda el significat de la llengua del ms. A del LC i les versions occitanes del *Romanç d'Evast e Blaqueria*, de la *Doctrina pueril* i del *Llibre de les meravelles*.

Passant a l'origen i al significat dels trets lingüístics propis del ms. A del LC i d'altres còdexs de procedència mallorquina, Tarré (1941: 181-182) va atribuir-los, per una banda, a la influència en Llull de la llengua romànica literària per excel·lència de l'època, que era l'occitana, i, per l'altra, als copistes de Montpeller contractats per Llull, que consideraven «faltas de gramática las formas estrictamente catalanas».

Jordi Rubió i Balaguer (1961: 139), tot subratllant la importància del ms. A del LC i referint-se indirectament als seus occitanismes, va remarcar que «el català en els segles XIII i XIV era un idioma en evolució» i que els canvis en el ms. S reflectien una presa de consciència de Llull sobre la llengua que calia emprar (1957: 91). Antoni M. Badia i Margarit, que fou l'autor amb Francesc de B. Moll del primer estudi de la llengua de Llull, sense tenir, però, a l'abast el ms. A (Badia & Moll 1960), com tampoc Joan Martí (1981), autor del segon, en contrast amb l'opinió de Rubió es va demanar quina devia ésser la consciència de Llull sobre els seus occitanismes en un català «encara tan poc treballat literàriament» (1985: 257-258).

Per a Perarnau (1983), els trets occitans del còdex prínceps del LC es poden atribuir a l'activitat d'un obrador mallorquí que copiava textos lullians entorn del canvi del segle XIII al XIV, al qual pertanyia el copista del LC, el prevere Guillem Pagès. Anthony Bonner (1987: 17, n. 17) acceptà, només com a possibilitat, que els trets característics del manuscrit de Milà del LC fossin del copista o, i feu una passa endavant vers els plantejaments anteriors, que fins i tot fossin propis d'una gran part de la prosa catalana de l'època, d'un català «encara en vies d'emancipació de la tutela trobadoresca». Lola Badia (1991: 281) va atribuir les responsabilitats a l'obrador de còpies mallorquí de què parla Perarnau (1983) a un dels seus copistes, Guillem Pagès, quan trobà abellidora la idea que Pagès tingués «declarades afeccions occitanitzants», com fra Simó de Puigcerdà.

La mateixa Badia (1989: 145, 159), en una nova interpretació dels motius de l'abandonament dels trets occitans en l'obra de Llull, havia postulat la necessitat de separar llur presència de «la problemàtica de la tradició lí-

rica» i havia oferit com a alternativa centrar l'atenció en la biografia penitencial i apostòlica lul·liana i en la transmissió manuscrita de la producció lul·liana: «abandonar l'occità fins allà on era possible es presentava per a Llull com un repte moral», cosa que afectava la poesia i la prosa, un repte que «posa en entredit la poesia mundana i les seves vanitats», perquè «no hi ha dubte que entre aquestes hi ha la cura en l'ús d'una llengua literària sofisticada», punt referit a la producció trobadoresca. Badia ensems considerava l'existència dels trets occitans un fenomen de «contaminació entre les dues llengües [català i occità]», la qual és de «diversos graus», entre alguns manuscrits «netament catalans» i d'altres «netament occitans».

Amb el canvi de mil·lenni, l'equip format per Lola Badia, Joan Santanach i Albert Soler (BSS) seguí l'estudi de la transmissió manuscrita de l'obra de Llull encetat per la primera, tot posant al centre de la qüestió la formació de la *scripta* librària catalana, en la qual distingí tres etapes (BSS 2009a).² La primera etapa (segle XII) és la dels «textos catalans extensos arcaics o primitius» (BSS 2010: 62), amb una «presència massiva de trets occitans» en les *Homilies d'Organyà* i les de Tortosa i una afinitat amb els dialectes de transició a l'occità (septentrional i central de transició al septentrional) (BSS 2010). En aquesta etapa, «el català es troba plenament consolidat en l'estat d'escriptura (especialment en l'àmbit documental)» (BSS 2010: 61), cosa que li permetrà avançar amb seguretat (Moran 2006: 42-48).

La segona etapa (darrer terç del segle XIII i principi del XIV) és la de «generalització del català al format librari» o la de la «primera canonització librària»³ amb la formació de la «primera *scripta* catalana» (o «primera *scripta* librària catalana», BSS 2009b: 5), i hi trobam els manuscrits lul·lians de primera generació, entre els quals el ms. A del LC, i el protagonisme del copista mallorquí Guillem Pagès. Aquesta etapa es caracteritza per les «vacil-

2. BSS (2009b, 2010, 2012) manegen el terme *scripta librària* de Stefano Asperti (2006: 25), en què inclouen «convencions d'estil i de grafia» (2012: 154). Per a Asperti és el «conjunt de les tradicions gràfiques i escripturals vigents en un àmbit o un territori que regulen per convenció la transcripció dels textos vulgars quan manquen unes normes constituïdes» (BSS 2010: 61). BSS també empen el terme *koiné* per a referir-se als aspectes pròpiament lingüístics i com a complement del de *scripta* (2009b). La llista d'obres de Guillem Pagès i les de la primera *scripta* de Llull (de Llull i contemporanis [als quals afegesc les *Ordinacions e bans del comtat d'Empúries*], copiats entre 1272 i 1339: 85), a més de les anteriors («arcaics o primitius, és a dir, les traduccions o adaptacions del segle XII»), amb les referències i bibliografia, es troben a BSS (2010).

3. Soler (2010: 209) i BSS (2012: 154) prenen el terme *canonització librària* de Petrucci (1983: 54), aplicat per primer cop al cas català per Gimeno (1991).

lacions» o «inestabilitat» de les opcions gràfiques (BSS 2012: 154), algunes de procedents dels «abiti di copia procedenti da altre tradizione vicine [...] particolarmente da quella occitana», com l'ús de <tz> final per <ts> o la conservació de la grafia <z> per a la fricativa alveolar sonora procedent de D intervocàlica, C^e_i i TI (BSS 2009b: 5), i la presència d'arcaïsmes, dialectalismes, vulgarismes i estrangerismes (occitanismes), al costat de «fenòmens que el català dels segles XII i XIII compartia» amb l'occità (BSS 2012: 154), com el pas de la lateral alveolar a [w] en síl·laba travada davant bilabial, conservació de la nasal alveolar a fi de mot o del morfema de gerundi -n, revertit més envant en -nt.⁴ Aquest conjunt de trets cal interpretar-lo, però, com una qüestió estilística i no lingüística, i no s'ha d'associar amb la procedència septentrional dels textos més antics perquè són trets que es troben en tots els textos catalans de la fi del segle XIII i el principi del XIV (BSS: 2010: 63-66).

La tercera etapa és la de l'aparició de la segona *scripta* catalana durant el primer terç del segle XIV, a la qual pertany la segona generació de manuscrits de Llull, en què comencen a desaparèixer les vacil·lacions, els trets esmentats propis de les etapes anteriors.

La quarta etapa, a mitjan segle XIV, és la de la «fixació definitiva de la *scripta* catalana medieval», d'un «nou estil» que «es consolida a mitjan segle XIV» (BSS 2009b: 5) o vers l'any 1330 (BSS 2012: 154), en què s'asseueix «una *scripta* segura i homogènia, perfectament madura i apta per a tots els usos» (BSS 2010: 61), també anomenada *scripta* librària i que va acompanyada per una «koiné lingüística» (BSS 2009b: 5).

Joan Coromines, davant la contradicció amb la gran unitat de la *scripta* de la cancelleria catalana que representava l'excepció de les que anomenà *Vides de sants rosselloneses* (la traducció de la *Legenda aurea* de Iacopo da Verrazze), caracteritzades pels occitanismes, establí l'existència d'una àmplia zona de transició catalanooccitana medieval al dialecte septentrional i la interferència occitana en el català, sense distingir etapes en el procés de formació de la *scripta*. Badia, Santanach i Soler han identificat com a part important de la que anomenen primera *scripta* catalana, els mateixos trets de l'etapa primitiva, és a dir, trets septentrionals, trets comuns amb l'occità i occitanismes, a banda de les fluctuacions gràfiques. Aquest caràcter general de trets catalanooccitans i occitans com a característica de tots els textos catalans de la primera i segona

4. Badia, Santanach i Soler, parlant d'hàbits d'escriptura, no distingeixen fenòmens fonètics, morfològics i de lèxic, i de vegades els confonen (en *malaute* no hi ha un cas de vocalització de [l]).

etapes, si es posa en relació amb la difusió d'obres en occità al territori català i amb les relacions històriques de Catalunya i Mallorca amb Occitània, pot trobar una explicació més clara en l'existència d'una *scripta* occitanocatalana.

3. MANCA D'ESTUDIS SOBRE LA RELACIÓ ENTRE EL CATALÀ I L'OCCITÀ

El reconeixement del català entre les llengües romàniques des del naixement de la filologia romànica es va veure entrebancat per: 1) la gran semblança amb el llenguadocià i altres dialectes occitans; 2) la qüestió de la classificació del català dins les llengües romàniques; 3) les diferències d'opinió sobre el caràcter autòcton del català o el de dialecte consecutiu a la Catalunya Vella, al nord o al sud dels Pirineus, segons l'opinió sobre el seu lloc de naixement; 4) l'aportació dels trobadors catalans, i 5) la dependència de l'Església catalana de centres religiosos occitans durant un període i el senyoriu dels comtes de Barcelona al nord dels Pirineus més enllà de la Catalunya Nord.

Les posicions bàsiques que han adoptat els lingüistes que han tractat la qüestió han estat: a) l'existència d'una llengua històrica occitanocatalana o, dit altrament, el català, dialecte occità; b) el català, llengua diferent de l'occità des dels orígens, i c) el català, llengua diferent de l'occità per allunyament del català del bloc dels altres dialectes occitanocatalans.

Cal notar que hi ha hagut canvis d'opinió i posicions contradictòries i/o ambigües minoritàries.

A la taula següent es pot veure el nombre relatiu de seguidors de cada posició, els canvis i la cronologia. Hi destaca que el predomini dels defensors de la lingüicitat del català envers l'occità respecte dels seus contraris no és gaire gran. També cal observar que els canvis d'opinió no fan modificar les proporcions inicials. (Les dades procedeixen de Badia i Margarit 1955, Calaforra 1998 i Munteanu Colán 2004, on es poden consultar les referències exactes a cada lingüista que apareix a la taula.)

Les posicions de tots els lingüistes no són equiparables, atès que no tots han estudiat amb la mateixa dedicació la qüestió, és a dir, no hi ha cap monografia comparable amb *Das Katalanische*, de Meyer-Lübke, ni ningú ha parlat d'un corpus com el que va recollir Antoni de Bastero. I no tots els lingüistes tenen els mateixos coneixements sobre el català i l'occità, en alguns casos perquè pertanyen a l'època en què la filologia romànica i la catalanística eren a les beceroles.

Posició dels principals lingüistes sobre la relació entre el català i l'occità

Relació català-occità		Opinió inicial	Opinió final
A	Han estat el mateix idioma sempre	Schlegel (1818)	A > B = 3 Diez (1856)
		Raynouard (1821)	A > C = 1 Körting (1896)
		Diez (1834, 1836, 1856)	Milà i Fontanals (1861, 1864)
		Morel-Fatio (1888)	Bourciez (1923)
		Meyer-Lübke (1890, 1925) ¹	
		Schultz-Gora (1898, 1906, 1908, 1910)	
		Alcover (1901, 1903)	
		Zauner (1901)	
		Diefenbach (1931)	
		Rohlf s (1977)	
		Bech (1977)	
B	Han estat idiomes sempre diferents	Diez (1827, 1836)	B > A = 2 Diez (1870)
		Diefenbach (1831) ²	B > C = 2 Morel-Fatio (1904)
		Alart (1877)	C > B = 1
		Körting (1884)	
		Forteza (1886)	
		Neumann (1886)	
		Crescini (1892)	
		Saroihandy (1904)	
		Grandgent (1905)	
		Schädel (1898, 1908)	
		Morf (1909)	
		Kruger (1911)	
		Salow (1912)	
		Von Wartburg (1922)	
		Fouché-Delbosch (1929)	
		Badia i Margarit (1955)	
C	Han estat el mateix idioma i han divergit	Milà i Fontanals (1853, 1861) ³	C > A = 1 (A+C) =
		Gröber (1888)	C > B = 1 Diez (1856)
		Bourciez (1910)	A > C = 4 Alcover (1902)
		Guarnerio (1918)	Neumann (1925)
		Anglade (1921)	Schultz-Gora (1915)
		Kuen (1950)	
		Moll (1974)	

¹ Quintana (2009: 169) posa en dubte que Meyer-Lübcke el 1925 consideràs el català independent de l'occità.

² Quintana (2009: 166).

³ Bernat (2009).

Més modernament, Jordi Bruguera (1977: 91-92) ha tractat monogràficament els elements comuns del català i l'occità a l'Edat Mitjana, però, llevat del cas de Wilhelm Meyer-Lübke (1925), es pot afirmar que no hi ha hagut estudis sistemàtics —ni tampoc basats en un corpus prou gran—, amb l'excepció de l'obra precientífica d'Antoni de Bastero.

4. NECESSITAT D'ESTUDIS COMPARATIUS O INTEGRATS DEL CATALÀ AMB L'OCCITÀ I PLANTEJAMENTS ACTUALS DE LA RELACIÓ ENTRE AQUESTS IDIOMES

Els pocs estudis aprofundits de comparació del català i l'occità, inclosos els més recents que han cercat els paral·lelismes entre els dialectes catalans i els occitans de Martínez Arrieta & Sumien (2006), insisteixen en la necessitat de seguir la recomanació de Germà Colón (1978: 101-139) de tenir sempre en compte la llengua occitana en el tractament de qualsevol punt de la llengua catalana des de la diacronia; malgrat això, la filologia catalana i l'occitana s'han ignorat i encara s'ignoren (només la Universitat de Lleida té estudis occitans regulats, amb el suport de l'oficialització de l'occità a tot Catalunya, al voltant dels quals es va crear l'Institut Catalan d'Estudis Occitans el 2008, i a les altres l'occità s'estudia dins la lingüística romànica). Aquesta situació també ha estat denunciada en l'àmbit de la història medieval en el Col·loqui d'Història Medieval Occitano-Catalana de l'any 2003, celebrat en el marc de l'Eurocongrés 2003 (segons els organitzadors del col·loqui, «a la lectura de les diverses ponències i comunicacions, va planar-hi sempre un caràcter crític sobre el silenci acadèmic oficial en relació amb l'ensenyament de la història occitana»).

El menyspreament de l'occità no ha afectat just el coneixement del passat del català, sinó també el seu futur, específicament les tasques de codificació lingüística dins el context de la normalització lingüística. Martínez Arrieta & Sumien (2006) han denunciat com és de poc natural —i podem afegir de subordinador— que a l'hora d'actualitzar el lèxic català hom s'hagi estimat més d'incorporar-hi castellanismes i francesismes en comptes d'occitanismes, contràriament al que féu Loís Alibèrt (1976: xxxvii) a l'hora de depurar la llengua de gal·licismes, que va prendre formes dialectals «catalan comprés».

Al començament del segle XXI alguns filòlegs han tornat a classificar el català amb els grans dialectes occitans. Per a August Rafanell (2006: 38-39),

a l'Edat Mitjana el català i l'occità eren molt semblants, i com a prova presenta textos catalans i occitans medievals contemporanis, encara que afirmi que «la llengua dels catalans no podia ser de cap de les maneres la mateixa que la llengua autòctona del terç sud de França; inversament, la llengua peculiar dels francesos meridionals no podia ser la mateixa que la dels catalans» (133).

Germà Colón (2009) ha criticat l'aplicació del criteri de la intercomprensió, ni tan sols de textos escrits, en què Rafanell basa la seva defensa de la unitat medieval del català i l'occità, concretat en una col·lecció de textos medievals occitans que, segons Rafanell, pot entendre un lector català culte. Colón afirma que aquest lector no pot entendre els textos occitans medievals que aporta si no té estudis de filologia romànica; tot i així, pel que fa a la comparació entre el català i l'occità medievals, Colón no rebutja la semblança, sinó que afirma que Rafanell «exagera una mica aquest paral·lelisme» (2009: 432). Colón també parla de «la consabuda afinitat entre les llengües bessones, particularment entre el català i l'occità» (2009: 126).

Robert Lafont, en l'epíleg a Rafanell (2006), segueix mantenint que l'assimilació entre català i occità prové de la llengua dels trobadors.

Carles Castellanos (2007) ha insistit en la posició occitanista que va defensar a la seva tesi doctoral (1998).

En l'àmbit divulgatiu, a les principals versions lingüístiques de la Wikipedia, a l'hora de tractar la classificació de les llengües romàniques en general i el cas del català i l'occità en particular, han tornat a aparèixer algunes de les tesis citades occitanistes. Concretament, per a les versions anglesa, francesa, catalana i espanyola hi ha un grup romànic occità format per l'occità i el català, la qual cosa —cal remarcar-ho— no vol dir que s'hi consideri el català part de l'occità. I per a les versions alemanya i italiana, el català es troba dins el grup iberoromànic —la italiana parla d'«iberico orientale»— (consulta feta el dia del lliurament de l'original de l'article). A més a més, moltes de les versions de la Wikipèdia inclouen un diagrama de les llengües romàniques elaborat amb les dades de l'*Atlas of Romance Languages*, de Koryakov (2001), en el qual l'occità, el català i el gascó es presenten com a llengües que formen el grup romànic occità. Tot plegat fa veure que, malgrat els avenços i el reconeixement de la lingüicitat del català modern (sobre el concepte de lingüicitat, vid. Sureda 2003), no hi ha un acord unànim sobre la qüestió de la classificació del català i la de la seva relació amb l'occità a l'Edat Mitjana.

Una nova aportació ha tractat els paral·lelismes dialectals entre el català i l'occità dins el que s'anomena *diasistema occitanocatalà*, començant pels

«reflexos occitans de la bipartició del català» i per les zones de contacte entre català i occità (Martínez Arrieta & Sumien 2006: 124-130).

5. EL CATALÀ I L'OCCITÀ I LES LLENGÜES PER DISTÀNCIA I LES LLENGÜES PER ELABORACIÓ

L'aportació de Heinz Kloss (1952) sobre les que anomena *llengües per distància* (*Ausbausprache*) i *llengües per elaboració* (*Ausbausprache*) —no gaire difosa, encara que no sigui gens nova— ens forneix un plantejament diferent per a la comprensió del cas que ens ocupa i el qual en el moment de la seva formulació ja fou aplicat pel seu autor al català i a l'occità. Aquest plantejament, que és alhora estructural, diacrònic i sociolingüístic, també l'havien introduït en la catalanística Xavier Lamuela (1994) i Carles Castellanos (2000).

Una llengua per distància és un conjunt de varietats relacionades per la seva proximitat lingüística, la qual les distingeix d'altres llengües. Aquestes varietats poden formar un contínuum i també poden tenir una varietat estàndard, que si és del mateix grup s'anomena *llengua per elaboració*. Si no procedeix del mateix grup, vol dir que s'empra l'estàndard o llengua per elaboració d'un altre idioma o llengua per distància. Un aspecte fonamental a l'hora d'establir la pertinença d'una varietat a una llengua per distància és la mesura de les diferències amb les altres varietats per a poder establir el grau de relació, però Kloss deixa la qüestió del mètode als lingüistes. Un exemple de llengua per distància que dona Kloss és, precisament, el del conjunt format pel català i l'occità, i en aquest cas la mesura de la distància com a mètode i com a resultat és justament el centre d'aquest treball nostre, i sobre la mesura tenim a l'abast els procediments de la dialectometria (Séguy 1973, Goebel 2002, també 2003a i 2003b, reprès dins Glessgen 2007: 84-85) i la proposta de Carles Castellanos (2000: 73-78).

Pel que fa a la llengua per elaboració, és una varietat resultat d'una codificació i que es troba vinculada a un diasistema o conjunt de varietats que constitueixen una llengua per distància. Les llengües per elaboració són codificades mitjançant l'ús literari a través de diferents etapes i per a aquest ús. Les etapes són: primer, l'ús de la varietat per a l'humor i les manifestacions folklòriques; després, l'ús en les lletres de les cançons; a continuació, l'ús en la narració en prosa, i, finalment, l'ús en la prosa seriosa que no és de ficció, des d'on la llengua s'escampa a l'ús en la tècnica, la ciència, la política i la legislació. Podem considerar que un aspecte de la formació de la llen-

gua per elaboració és l'establiment d'una *scripta* medieval. D'una llengua per distància poden sorgir diferents llengües per elaboració o estàndards moderns o *scriptae* medievals, mútuament intercomprensibles, encara que els parlants, si no empen l'estàndard, poden no entendre's. Quan hi ha poca distància (*ausbau*) entre dues llengües per elaboració procedents de diferents dialectes, no s'han de considerar diferents llengües per distància, sinó diferents llengües per elaboració. L'existència de zones de transició entre varietats representades per un feix d'isoglosses escampades per un territori és una qüestió de distància (*ausbau*). Algunes llengües per elaboració procedeixen de la voluntat de crear un estat amb una llengua pròpia de manera artificial, contra l'existència d'una llengua per distància. El secessionisme anticatalà del País Valencià ha creat la divisió social i ha aturat la normalització lingüística de la llengua catalana intentant crear una varietat per elaboració, una codificació del valencià alternativa a la del català, contrària als fets lingüístics, històrics i socials actuals.

El català i l'occità, segons els models de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i l'Institut d'Estudis Occitans (IEO), serien, doncs, dues llengües per elaboració procedents d'una mateixa llengua per distància i, tal volta, han substituït una única llengua per elaboració medieval (Fornés 2010: 20).

Cal esmentar ací que Castellanos (1998) estableix diferents tipus d'individuació lingüística en els *continua* lingüístics, partint de l'afirmació que dins aquests *continua* «els diferents parlars existents es poden agrupar en llengües, és a dir, en entitats col·lectives capaces de generar una varietat estàndard referencial per als diferents parlars que la reconeixen com a tal», i es refereix al fenomen de la *individuació múltiple*, exemplificada en els parlars escandinaus, que, a pesar de la intercomprensió mútua per la qual sembla que bastaria una sola llengua per elaboració, n'hi ha diferents (44), com en el cas del «continuum catalano-occità» (sic), malgrat el «sentiment general entre els escriptors i estudiosos en una primera època de la renaixença catalana i occitana del segle XIX en què tots els parlars es reconeixien en la llengua antiga de l'«Edat d'Or», l'anomenat *llemosí* (50-51).

Castellanos s'ha referit, doncs, a la llengua per distància que constitueix el *continuum* catalanooccità modern, i només indirectament a una llengua per elaboració catalanooccitana medieval, que ara sabem que no només va tenir la forma de diferents *scriptae* (forçam el concepte original de *scripta* de Louis Remacle [1948] sobre el való referit a un sistema ortogràfic d'una regió històrica, eixamplant-lo a la fonètica i a la morfologia). En el cas del català i de l'occità, per a la normalització lingüística ha calgut la codifica-

ció, però hom ha intentat basar-la en una anterior llengua per elaboració; en el cas del català, la posterior a l'occitanocatalana, si es demostra que aquesta existí. Per tant, el cas del català i l'occità és un exemple de canvi de paper durant la història, com el d'altres llengües que han perdut la seva varietat per elaboració i, per tant, els àmbits en què s'usen perquè els seus parlants n'han adoptada una altra, per diferents motius, o han creat regionalment una nova llengua per elaboració partint d'un altre dialecte. En són exemples el cas de la llengua per elaboració baixalemanya, substituïda als Països Baixos pel neerlandès un cop desapareguda la Lliga Hanseàtica que l'emprava; també el cas de la llengua per elaboració catalana, substituïda dins l'Estat espanyol per la llengua per elaboració espanyola i per la francesa a la Catalunya Nord, i el cas de la llengua per elaboració occitanocatalana, perduda per la separació política. En el cas de les comunitats lingüístiques que perderen les esmentades llengües per elaboració, n'han calgut unes de noves per a la normalització lingüística, atesa la impossibilitat de restaurar l'antiga per mor de l'evolució de la llengua històrica (sobre el concepte de llengua històrica, vid. Coseriu 1981: 6). D'acord amb Castellanos, en el cas de l'occità i del català modernament s'han creat sengles llengües per elaboració basades cadascuna només en una part d'una sola llengua per distància, que a l'Edat Mitjana, segons alguns autors, havia creat una llengua per elaboració.

Castellanos (1998), sobre la mesura de la diferència, afirma que es poden avaluar tres «nivells de distància lingüística»: D1, «entre llengües exogenètiques»; D2, «entre llengües endogenètiques amb una diferenciació accentuada», i D3, «entre llengües endogenètiques pròximes», i dins aquest darrer grup es poden distingir també diferents graus. En una distància de primer grau hi ha una «coincidència entre els paradigmes morfològics fonamentals, la comparació fonètica reduïble a regles simples de translació. La identitat en el lèxic bàsic o bé equivalència biunívoca àmplia (de manera global, l'existència d'una coincidència generalitzada en la segmentació lèxico-conceptual)» i la diferència són salvables «només amb mecanismes simples d'equivalència, de realització intuïtiva i immediata», i si es compleixen aquestes condicions podem tenir al davant dialectes d'un mateix idioma (74), i Castellanos en dona com a exemples la relació entre el benasquès i el català, l'aranès i el llenguadocià i, en un altre context, esmenta el «grup catalano-occità» (50). Els futurs estudis comparatius entre el català i les varietats indiscutiblement occitanes haurien de prendre com a punt de referència els criteris que distingeixen els dos grups de llengües endogenètiques i que segurament, ni que sigui intuïtivament, més d'un lin-

güista ha tengut en compte. Pel que fa al criteri propi del primer grau dins el nivell D3 de distància lingüística, sembla que es troba present en les versions occitanes dels llibres de Ramon Llull (*Doctrina pueril* i *Blaquerna*) (Llull 2005, 2009), amb diferents graus d'aplicació. Segons Badia, Santanach & Soler (2009a: 400-401), «la méthode qu'il [Llull] fit servir dans ses traductions du catalan à l'occitan est la version mot à mot; celle-ci est rendue possible grâce à la grande proximité entre les deux variantes romanes, qui au XIIIe siècle avaient la majorité des structures syntaxiques en commun. L'opération consiste à appliquer un répertoire systématique d'équivalences graphiques, morphologiques et lexicales, ce qui, si on l'exécute en connaissance de cause, peut engendrer un occitan parfaitement apte à être homologué, comme c'est le cas dans la *Doctrine d'enfant*». Aquesta aplicació sistemàtica de correspondències es va fer justament en el procés de còpia des del ms. A del LC fins al ms. S.

6. LES LLENGÜES PER ELABORACIÓ CATALANES I LES *SCRIPTAE* DE RAMON LLULL

Si hi hagué un canvi de llengua per elaboració catalanooccitana, és important datar-lo, si més no per la relació de la qüestió amb el canvi en la primera *scripta* de Llull o, millor dit, l'alternança de *scriptae* en l'obra de Llull. Martínez Arrieta & Sumien (2006: 121) afirmen que la separació entre el català i l'occità es va esdevenir progressivament a la fi del segle xv, «quan els models literaris occitans van deixar la plaça progressivament a una koiné catalana específica». Aquesta data és molt tardana tenint en compte la cronologia d'ús de les diferents *scriptae* que apareixen a les obres de Llull en vida seva, però és una qüestió pendent de més estudis, perquè a la dècada de 1340 és quan s'estabilitza, després de les fluctuacions del segle anterior, el model de llengua en la documentació del consolat de Montpeller, dins un procés de convergència a escala occitana (Liuertard 2016). Badia, Santanach & Soler (2010) consideren que «la fixació d'un nou estil per als amanuenses catalans [...] es pot datar cap a 1330» i abans també hi hauria hagut, doncs, una etapa de fluctuacions. Ja hem vist que Llull emprà alhora diferents *scriptae*: si més no, la del manuscrit A del LC i de la *Lògica del Gatzell*, que no es pot classificar dins l'obra poètica, la *scripta* de l'original de *Blaquerna*, que serà la definitiva, i encara una altra *scripta*, la de la versió «més occitana» d'aquesta mateixa obra.

7. HIPÒTESIS SOBRE LA RELACIÓ ENTRE LES LÍNIES ISOGLOSSES ENTRE EL CATALÀ I EL LLENGUADOCIÀ I ELS TRETS OCCITANS EN TEXTOS CATALANS SEPTENTRIONALS

Els trets propis de la primera *scripta* catalanooccitana apareixen en la versió rossellonesa de la *Legenda aurea* de Iacopo da Varazze, en les *Vides de sants rosselloneses* i en els *Documents sur la langue catalane des anciens comtès de Roussillon et de Cerdagne*, arreplegats per Joan Baptista Alart (1881) i alguns dels quals apareixen en documents del segle XIV de la diòcesi de Girona i també de Mallorca (manteniment de la nasal etimològica esdevinguda final) i d'altres corresponen a trets fonètics que es conserven en alguns parlars de transició de la frontera septentrional del català amb el llenguadocià. Tot plegat planteja el dubte de si els trets de les *Vides de sants rosselloneses* i dels documents publicats per Alart que es troben també a l'occità són dialectalismes i testimonis d'una gran zona de transició occitanocatalana formada per la Catalunya Nord i l'àrea del català central de transició al septentrional, ara tan encongada que només ocupa el Capcir per la reculada de les isoglosses cap al nord, o si són trets d'una *scripta* o llengua per elaboració basada en el diasistema occitanocatalà i cal relacionar-les, doncs, amb altres obres on trobam aquest model. O aquests trets són ara dialectals i a l'Edat Mitjana, a més a més, eren propis d'una *scripta*. Badia, Santanach & Soler (2010: 66) consideren que aquests trets són occitanismes propis del moment inicial i compartits amb altres documents catalans contemporanis que esmenten.

Els trets lingüístics del ms. A del LC de Llull s'han d'interpretar, doncs, conjuntament amb els d'altres obres catalanes una mica anteriors a la producció lul·liana i els còdexs contemporanis conservats en manuscrits propers a Llull, perquè els presumptes occitanismes que hi ha identifiquen una *scripta* catalanooccitana, contra la tesi tradicional de la interferència o contaminació occitana. Les més conegudes d'aquestes altres obres catalanes són el *Llibre jutge*, les *Homilies d'Organyà*, les *Homilies de Tortosa*, la primera versió del *Llibre de les Costums de Tortosa*, la *Crònica del rei En Pere*, de Bernat Desclot, les *Ordinacions e bans del comtat d'Empúries*, la *Bíblia rimada de Sevilla*, la *Vida de santa Margarida*, etc., i, entre les perdudes, l'antígraf del *Llibre dels feits*, de Jaume I. També cal incloure-hi la *Cançó* o *Cançon de Santa Fe d'Agen*, especialment important perquè representa la *scripta* occitanocatalana anterior a la lírica trobadoresca, cosa que explica la discussió sobre la seva atri-

bució a l'una o l'altra llengües. Blasco (1995) ha situat aquestes obres en la *scripta* rossellonesa, en la *scripta* central (o oriental) i gironina i en la *scripta* occidental (*Homilies d'Organyà*), però no ha definit aquestes *scriptae* (més tost fa una gramàtica històrica amb exemples extrets d'aquestes obres), contràriament als estudis del mateix volum que sí que descriuen les *scriptae* occitanes (Glessgen & Pfister 1995: 412-419; Lodge 1995: 420-424; Glessgen 1995: 425-433; Wüest 1995a: 434-440; Allières 1995: 450-466).

Caldrà comparar també la llengua del ms. A del LC amb la de la ja esmentada segona obra escrita en català, el *Llibre de demostracions*, en el manuscrit de Munic (Bayerische Staatsbibliothek 62, 606), copiat pel mateix Guillem Pagès que copià el ms. A del LC (Soler 2010) i amb la llengua de la producció lul·liana versificada conservada, distingint-hi diferents gèneres.

A més a més caldrà comparar la llengua del ms. A del LC amb la dels tractats de retòrica trobadoresca d'autor català (l'ús metalingüístic, no el model que s'hi prescriu) i la producció no lírica d'algun dels trobadors catalans, sobretot —per la seva extensió— els *Versos proverbials* de Cerverí de Girona (aquests tractats de retòrica pertanyen a una etapa posterior a l'edat d'or de la poesia trobadoresca i, per tant, no són un testimoni de la llengua de la primera etapa).

Els textos principals en prosa de Montpeller són els *Costums de Montpeller*, recollits dins el *Thalamus parvus*, i la versió montpellerina del *Romanç d'Evast e Blaqueria* de Llull. Justament en aquest punt es podrà comparar també la llengua de la versió original catalana del *Romanç d'Evast e Blaqueria* amb la de la versió de Montpeller per tal d'esbrinar si en els trets de la versió original catalana ja tenim el mateix model de llengua del ms. S del LC.

Caldrà, a més a més, establir correlacions entre les *scriptae* emprades per Llull i el registre de cada obra.

Parlant de la metodologia, caldrà partir d'edicions modernes dels textos que s'hagin d'estudiar, algunes de les quals manquen a hores d'ara. En el cas de les obres més extenses, possiblement no caldrà comparar tot el text. Ja s'ha començat la tasca de preparació d'aquests materials i s'han rebutjat algunes obres per la manca d'occitanismes, com les d'Arnau de Vilanova (1947) i els documents cancellerescos mallorquins contemporanis de Llull (Vich & Muntaner 1945).

La comparació de totes aquestes obres posarà a l'abast un material que servirà per a determinar l'existència o no de diferents *scriptae*, en quina llengua històrica es basen, si és en un *continuum* o diasistema occitanocatalà o

si tan sols hi ha influència per prestigi literari de la poesia trobadoresca en la llengua catalana, per exemple en l'adopció de l'article *ille*, i si hi ha una correlació entre el registre i el model de llengua i quina és la relació, tant en l'obra catalana de Llull com en la d'altres autors.

8. CONCLUSIÓ: HIPÒTESIS SOBRE LES *SCRIPTAE* CATALANES O OCCITANOCATALANES CONTEMPORÀNIES DE LLULL

Com a conclusió, les *scriptae* de la prosa entre les quals cal situar l'obra de Llull, l'existència de les quals s'ha afirmat o que hem defensat aquí, contemporànies o no, i emprades a part del territori o a tot, són les següents:

- a) Una *scripta* catalanooccitana no documentada, de la qual en sorgiren una de catalana i una d'occitana. Aquesta és l'opció defensada per Manuel de Montoliu (1962: 22-23), que quan parla de la catalanooccitana es deu referir a l'etapa preliterària. La *scripta* catalanooccitana correspondria a la dominació pel Casal de Barcelona ensems d'una part d'Occitània i dels territoris catalans.⁵
- b) Una *scripta* formada a la Cancelleria Reial després de l'alliberament al segle XIV de la interferència occitana de l'època d'incorporació del català a l'escriptura en contacte amb la cultura i la llengua occitanes i en convivència entre els dos idiomes a les corts reials. És la interpretació tradicional majoritària, que incorpora l'existència de la zona de transició a l'occità amb majoria de trets catalans, progressivament desoccitanitzada, i accepta que la llengua d'oc i la catalana són una parella equiparable als bessons que són el portuguès i el castellà, però que «el parentiu més íntim de bon tros és el catalano-occitànic» (Coromines 1954: 20).
- c) Dues *scriptae* consecutives, una amb uns trets procedents de les habituds dels copistes procedents de l'occità i aplicades als textos catalans en la formació d'una *scripta* librària i una koiné catalanes al segle XIV. Aquestes *scriptae* havien estat precedides pel model dels documents pri-

5. Manuel de Montoliu va canviar d'opinió més endavant i passà a ser seguidor d'una Espanya Gran.

mitius catalans, també molt influïts per l'occità. És el plantejament de Badia, Santanach i Soler, resumit més amunt.

- d) Diferents *scriptae* occitanes convergents, on s'inclouria l'occitanocatalana. Aquesta era pròpia dels textos catalans no llatins del segle XII i de la major part del segle XIII, incloses les primeres obres no llatines de Ramon Llull, representades pel ms. A del LC. La *scripta* occitanocatalana es basava en el català de l'àmplia zona de transició del català a l'occità, però era emprada més enllà i fou substituïda a part del territori primer per una *scripta* catalana posterior caracteritzada per l'abandonament d'una part dels trets catalanooccitans i per la presència d'alguns, pocs, dialectalismes no septentrionals, a la Catalunya Nova, les Balears i el País Valencià;⁶ i la nova *scripta* o koiné de la Cancelleria de la Corona d'Aragó, formada al segle XIV amb la desaparició progressiva de part dels trets coincidents amb les *scriptae* occitanes convergents i sense els trets regionals de la catalana posterior, a més d'altres característiques, i que caracteritzà el català per la seva assumpció arreu del territori i a tots els registres (Riquer 1964: II 335-336).

L'afirmació de l'existència de la *scripta* occitanocatalana implica que les seves coincidències amb les *scriptae* occitanes no vindrien d'una interferència occitana en la *scripta* catalana, tant en aspectes lingüístics com en matèria de grafies i trets estilístics, sinó d'un diasistema previ format pels parlars occitans i catalans. El context sociopolític i geoestratègic de la formació i ús de la *scripta a* seria la dominació pel Casal de Barcelona ensems dels territoris catalans i d'una part important d'Occitània fins a la batalla de Muret, a banda de la contigüitat dels territoris catalans i occitans.

Aquesta *scripta a* es començà a perdre en el context de la creació de la Corona de Mallorca, amb l'aplicació del testament de Jaume I (mort el 1276), que separà de la Corona d'Aragó «les vegueries de Rosselló, Conflent i Cerdanya, amb les respectives sotsvegueries de Vallespir, Capcir i Bardià, i encara la vegueria natural de la Vall de Ribes» (Flocel Sabaté, en prem-

6. Hom no pot estar-se de relacionar la difusió de la *scripta* de la Cancelleria Reial amb l'aparició als dos nous regnes dels glotònims del català basats en el gentilici, simples i compostos, sense el sufix primitiu *-esc*, i llur ús per la monarquia, i amb el testimoni de Ramon Muntaner de l'existència d'una sola *scripta* en català contra la diversitat en altres dominis lingüístics (sobre els glotònims, vid. Alomar 2012).

sa, esmentat per Sabaté 2016: 40), ara territori del dialecte septentrional i del català central de transició al septentrional, aleshores zona de transició amb l'occità llenguadocià, i separà també els territoris occitans de la senyoria i la baronia de Montpeller, els catalans fins al 1345, amb la segona reincorporació dels estats de la Corona de Mallorca a la d'Aragó, i els occitans esmentats, venuts a França el 1349 per Jaume III de Mallorca.⁷

A l'entorn de les relacions catalanooccitanes, caldrà parar esment en la influència lingüística catalana en la prosa literària i la poesia occitanes (atès que els catalanismes dels trobadors catalans eren rebutjats pels tractats de retòrica sovint escrits per a ells i per ells, encara que també s'hi blasma-ven dialectalismes d'origens altres que aquest). En aquest sentit caldria confirmar l'existència de trets catalans en la producció de trobadors no catalans documentada per Milà i Fontanals (1861: 13, n. 10), encara que més tost deuen ésser paral·lelismes dialectals entre el català i l'occità, com els recollits per Martínez Arrieta & Sumien (2006).⁸

Pel que fa a la *scripta* occitana de Montpeller, són fets ja coneguts l'aportació del català al parlar de Montpeller (Balmayer 1970, Tourtoulon 1870)⁹ i la dada que els *Thalamus parvi* de Montpeller són en occità des de 1260 fins a 1426 (Liuertard 2016). Sobre la formació de la *scripta* consular de Montpeller, hi ha la realitat que el consolat de Montpeller fou «un véritable laboratoire pour l'établissement d'un occitan officiel écrit» (Liuertard 2016) i

7. Com afirma Flocel Sabaté (2016: 40), aquests territoris allunyats tenien «una relació menys artificial del que hom podria pensar, en gran part gràcies a la capacitat articuladora de Perpinyà, amb la projecció imposada per la seva elit dirigent, un fort intercanvi marítim, la complementarietat de funcions entre els territoris, el desenvolupament d'un marc cultural regional i l'esforç regi per aplicar una vertebració econòmica i una viabilitat fiscal».

8. «Inf. Fazer, far, faire. Parts dobles: irascut, irat. 1ª pers. del pres. de indic.: am, ami y otras formas verbales cuyas variedades notan las gramáticas antiguas y la de Rayn. Art. el, elh, lo; la, il, li; els, los, li, il, etc. Pron. 1ª pers.: yeu ó eu; fem. de la 3^a la, lei, leis, lieis. Part. a ora, ora, ara, ar, era, eras, er (ahora). En las biografías: ab, amb, am y con (con.). Nombres de dos géneros: fuelh, fuelha. Y sobre todo sustitución de ciertas letras: Adam, Azam; luec, loc; trag, trait; lor, lur; cobetat, cobeitat; piusela, pieusela; siey, sei; morir, murir; mout, mot; puis, puois; Peitau, Pitau; limozí, lemozí; secors, socors; fuelh, foilh; etc. Suprímese frecuentemente la n: ta, tan; eveia, enveia. En los tratados *dels motz diversificatz y dels mozes de la pronunciació dels verbs* de las *Leys d'Amors* se hallan nuevos ejemplos de esas variedades. No consideramos como verdaderas diferencias las puramente ortográficas como belez ó belesa, language o languatge, Cabestanh ó Cabestaing, fuelha ó fueilla, frug o fruch.»

9. Agraesc al senyor Cristòfol Gourmand-Bonet, d'Aniana (Erau, Llenguadoc), la còpia de l'extret de la tesi de Louis Balmayer.

que hi hagué una certa convergència de les grafies de la seva prosa administrativa i la dels cançoners trobadorescos.

Un altre aspecte de les relacions catalanooccitanes és la difusió pel territori català de textos escrits en la *scripta* occitana llenguadociana, esmentats per Badia, Santanach & Soler (2010: 81-82) i que cal relacionar amb la versió occitana del *Blaquerna*. Igualment cal recordar la circulació d'obres amb la *scripta* catalana de la Cancelleria Reial per territori occità, com el ms. G de la *Doctrina pueril* de Ramon Llull que es troba a Marsella (Llull 2005: lvii).

Per acabar, sobre l'existència de les *scriptae* occitanes esmentades, cal tenir en compte l'error en el plantejament de la qüestió d'acceptar acríticament l'existència d'una koiné occitana pròpia de la lírica trobadoresca de l'edat d'or. Aquesta koiné no va existir si la condició era una unitat formal, atesa l'existència dels trets dialectals ja esmentats per Milà i Fontanals i que el tret principal de l'occità antic, en prosa i en vers, és la *dialectalitat*. Com han assenyalat Glessgen & Pfister (1995: 409), «en la llengua dels trobadors i de tradició literària per a una vertadera koiné [...] mancava un centre lingüístic dominant i després de la guerra contra els albigesos Tolosa no pogué arribar a ser el centre polític del Sud de França». Malgrat això, «la cerca de la desdialectalització i la simplificació, així com la influència de la superposició de generacions d'escrivans de diferents orígens, van conduir a convencions d'escriptura supraregionals» (Glessgen & Pfister 1995: 409). I la influència d'«una intensa circulació de manuscrits i la migració tant de comerciants com d'escrivans van crear una complexa xarxa entre els centres regionals» (Martel 1993: 23-25). El resultat fou que «al segle XIV, en la regió central occitana (Languedoc occidental) hi hagué una àmplia norma que destacava entre les *scriptae* perigord-llemosines al nord, les gascones al sud i les provençals a l'est» (Glessgen & Pfister 1995: 409). I aquesta *scripta* era propera a la catalanooccitana que ja havia estat substituïda per la de la Cancelleria Reial.

BIBLIOGRAFIA

I. Obres de Ramon Llull

- Doctrina pueril*, ed. crítica de Joan Santanach i Suñol, NEORL VII, 2005.
Llibre de contemplació, vol. I, I-III, ed. crítica d'Antoni I. Alomar, dir., Montserrat Lluch, Aina Sitjes & Albert Soler, NEORL XIV, 2015.

Llibre de demostracions, Salvador Galmés, ed., ORL XV, 1930.

Llibre de meravelles, vol. I, I-VII, Lola Badia, dir., Xavier Bonillo, Eugènia Gisbert & Montserrat Lluch, eds., NEORL X, 2011.

Romanç d'Evast e Blaquerma, ed. crítica d'Albert Soler & Joan Santanach, NEORL VIII, 2009.

II. Referències bibliogràfiques

ALART, Joan Baptista (1881). *Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*, Montpellier: Imprimerie Centrale du Midi (Huoelin Frères).

ALIBÈRT, Loís (1976). *Gramàtica occitana segon los parlars lengadocians*, Montpeller: Centre d'Estudis Occitans [ed. or.: 1935-1937, 2 vols., Tolosa: Societat d'Estudis Occitans].

ALLIÈRES, Jacques (1995). «152. Okzitanische Skriptaformen V. Gaskogne, Béarn.», dins Günter Holtus, Michael Metzeltin & Christian Schmitt, eds., *Lexikon der Romanischen Linguistik*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 450-466.

ALOMAR, Antoni Ignasi (2012). «Els glotònims del català: estructura formal i distribució d'usos», dins Maria Isabel Ripoll & Margalida Tortella, eds., *Ramon Llull i el lul·lisme: pensament i llenguatge. Actes de les Jornades en homenatge a J. N. Hillgarth i A. Bonner*, Palma – Barcelona: Universitat de les Illes Balears – Universitat de Barcelona, 77-137.

ASPERTI, Stefano (2006). *Origini romanze*, Roma: Viella.

BADIA, Lola (1989). «L'aportació de Ramon Llull a la literatura en llengua d'oc: per un replantejament de les relacions Occitània-Catalunya a la baixa Edat Mitjana», dins *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, I, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989, 261-295) [2a ed.: 1991, dins *Teoria i pràctica de la literatura en Ramon Llull*].

— (1991). *Teoria i pràctica de la literatura en Ramon Llull*, Barcelona: Quaderns Crema, 141-171.

BADIA, Lola, SANTANACH, Joan & SOLER, Albert (2009a). «Le rôle de l'occitan dans la production et la diffusion des œuvres de Raymond Lulle (1274-1289)», dins Guy Latry, ed., *La voix occitane. Actes du VIIIe Congrès de l'Association Internationale d'Études Occitanes. Bordeaux, 12-17 octobre 2005*, I, 2 vols., Bordeaux: Presses Universitaires de Bordeaux, 369-408.

— (2009b). «Per la lingua di Raimondo Lullo: un'indagine intorno ai manoscritti in volgare di prima generazione», *Medioevo Romanzo* 33/1, 49-72.

— (2009c). «La llengua i la literatura de Ramon Llull: llocs comuns, malentesos i propostes», *Els Marges* 87, 73-90.

— (2010). «Els manuscrits lul·lians de primera generació als inicis de la *scripta* librària catalana», dins Anna Alberni, Lola Badia & Lluís Cabré, eds., *Translatar*

- i transferir: la transmissió dels textos i el saber (1200-1500)*. Actes del Primer Col·loqui Internacional del Grup Narpan (2007), Tarragona – Santa Coloma de Queralt: Universitat Rovira i Virgili – Obrador Edèndum, 61-90.
- (2012). «El Llibre de contemplació de Ramon Llull o l'emergència d'un continent literari», *Reduccions: Revista de Poesia* 100, 151-168.
- (2016). *Ramon Llull as a Vernacular Writer: Communicating a New Kind of Knowledge*, London: Tamesis.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1955). *Fisiognómica comparada de las lenguas catalana y castellana: discurso leído el día 27 de noviembre de 1955 en la recepción pública del Dr. don Antonio M.ª Badía Margarit en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, y contestación del académico numerario Dr. don Luis Pericot García*, Barcelona: Real Academia de Buenas Letras.
- (1962). «Notes per a una caracterització lingüística dels manuscrits del *Llibre de Contemplació*. Contribució a l'estudi de la llengua de Ramon Llull», *Estudis Romànics* 10, 99-129.
- (1973). «Ramon Llull, creador de la prosa catalana», *La llengua catalana ahir i avui*, Barcelona: Curial, 29-43 [reproducció, amb lleugeres modificacions d'adequació, de la «Introducció» a Antoni M. Badia i Margarit & Francesc de B. Moll, 1960].
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. & MOLL, Francesc de B. (1960). «La llengua de Ramon Llull», dins Ramon Llull, *Obres Essencials*, II, Barcelona: Selecta, «Biblioteca Perenne», 17, 1299-1306.
- BAIST, Gottfried (1879). «Zu Blanquerna», *Zeitschrift für Romanische Philologie* 3: 90-96.
- BALAGUER, Claudi (2010). «Evolució dels parlars de la frontera entre català i occità», dins *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Lleida 2009*, I, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 181-193.
- BALMAYER, Louis (1970). *Caractérisation linguistique des possessions montpelliéraines de la Couronne d'Aragon*, tesi doctoral, Montpellier: Université de Montpellier.
- BEC, Pierre (1986). «Gascon et aragonais au Moyen Age, à propos de la langue du Cartulaire de la Vallée d'Ossau», dins Ricardo Cierbe, dir., *Lengua y literatura románica en torno al Pirineo. IV Cursos de Verano en San Sebastián. Donostiako udako IV ikastaroak*, Bilbao: Servicio Editorial Universidad del País Vasco / Argitarapen Zerbitzua Euskal Herriko Unibersitatea.
- BERNAT I BALTRONS, Francesc (2009). «La relació entre el català i l'occità a l'obra de Manuel Milà i Fontanals», dins *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Budapest 2006*, III, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 85-95.
- BIHLER, Heinrich (2001). *Die Stellung des Katalanischen zum Provenzalischen und Kastilischen. Statistische Analyse katalanischer Texte aus Mittelalter und Neuzeit* [tesi doctoral de 1950: *La posició del català en relació amb el provençal i el castellà*. Anàlisi

- estadística a partir de textos catalans de l'Edat Mitjana i la Moderna*], Frankfurt: Domus Editoria Europaea.
- BLASCO FERRER, Eduardo (1995). «Les *scriptae* catalanes», dins Günter Holtus, Michael Metzelin & Christian Schmitt, eds., *Lexicon der Romanistischen Linguistik*, II/2, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 486-512.
- BONNER, Anthony (1987). *Gregori IX i l'Església mallorquina*, Publicacions del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, 3, Palma, 5-17.
- (1989). *Obres selectes de Ramon Llull (1232-1316)*, I, Mallorca: Moll.
- BRUGUERA, Jordi (1977). «Influx de l'occità en la llengua catalana», dins *Primeres Jornades del CIEMEN*, Abadia de Cuixà 22-29 d'agost de 1976. *Dret i minories nacionals. Relacions lingüístiques occitano-catalanes*, «Nationalia», 1, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 91-139.
- CALAFORRA, Guillem (1998). *Wilhelm Meyer-Lübke i Das Katalanische. Introducció i traducció*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- CASTELLANOS, Carles (1998). *El procés d'estandardització de les llengües, estudi comparatiu i aplicació a la llengua amazigha*, tesi doctoral, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- (2000). «Els processos d'estandardització lingüística. Reflexions concretes entorn de l'estandardització de la llengua catalana», *Estudios Catalanes*, Santa Fe (Argentina): Universidad Nacional del Litoral.
- CASTELLANOS, Carles, BEL, Mar & ZABALA, Manèl (2007). *Diccionari bàsic occità-català*, Eurocongrés 2000, El Prat de Llobregat: Rúbrica.
- CERDÀ I MASSÓ, Ramon (2009). «Ressenya de l'obra de Dan Munteanu Colán, 2008, *La posición del catalán en la Romania según su léxico latino patrimonial*», *Estudis Romànics* 31, 427-431.
- COLÓN, Germà (1978). «Català i occità, necessitat de llur estudi recíproc», dins *La llengua catalana en els seus textos*, I, Barcelona: Curial, 101-139.
- (2009). «Ressenya de l'obra d'August Rafanell, 2006, *La il·lusió occitana: la llengua dels catalans entre Espanya i França*», *Estudis Romànics* 31, 432-436.
- (2014). «Unitat lingüística catalanooccitana?», dins Vicenç Beltran, Tomàs Martínez & Irene Capdevila, eds., *800 anys després de Muret. Els trobadors i les relacions catalanooccitanes*, Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.
- COROMINES, Joan (1954). *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, Palma: Moll.
- COSERIU, Eugenio (1981). «Los conceptos de “dialecto”, “nivel” y “estilo de lengua” y el sentido propio de la dialectología», *Lingüística Española Actual* 3, 1-32.
- FORNÉS, Lluís (2010). *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, «Després de la Batalla», 1, València: Oc-València. Centre Internacional de Recerca i Documentació Científica [estudi basat en la tesi doctoral *El pensament panoccitanista, 1904-2004*].
- FORTEZA, Tomàs (2009). *Gramàtica de la llengua catalana*, M. Pilar Perea, ed., «Biblioteca Marian Aguiló», 2 vols., Barcelona – Palma: Publicacions de l'Abadia

- de Montserrat – Edicions de la Universitat de les Illes Balears – Institut d'Estudis Baleàrics [1a ed.: 1915].
- GIMENO BLAY, FRANCISCO M. (1991). «A propósito del manuscrito vulgar del trescientos, el escurialense K.I.6 y la minúscula cursiva libraria de la Corona de Aragón», *Scrittura e Civiltà* 15, 205-245.
- GLESSGEN, Martin-Dietrich (1995). «150. Okzitanische Skriptaformen, III. a) Provence», dins Günter Holtus, Michael Metzelin & Christian Schmitt, eds., *Lexikon der Romanistischen Linguistik*, II/2, *Die einzelnen romanischen Sprachen und Sprachgebiete vom Mittelalter bis zur Renaissance / Les différentes langues romanes et leurs régions d'implantation du Moyen Âge à la Renaissance*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 425-434.
- (2007). *Linguistique romane*, «Collection U», Paris: Armand Colin.
- GLESSGEN, Martin-Dietrich & PFISTER, Jenai Max (1995). «148. Okzitanische Skriptaformen I. Limousin/Périgord», dins Günter Holtus, Michael Metzelin & Christian Schmitt, eds., *Lexikon der Romanistischen Linguistik*, II/2, *Die einzelnen romanischen Sprachen und Sprachgebiete vom Mittelalter bis zur Renaissance / Les différentes langues romanes et leurs régions d'implantation du Moyen Âge à la Renaissance*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 412-419.
- GOEBL, Hans (2002). «Analyse dialectométrique des structures de profondeur de l'ALF», Slawomir Sobota & Edgar Haimenl, collabs., *Revue de Linguistique Romane* 261-262, 5-63.
- (2003a). *Dialektometrische Studien anhand italoromanischer, rätoromanischer und galloromanischer Sprachmaterialien aus AIS und ALF*, 3 vols., Tübingen: Niemeyer.
- (2003b). «Regards dialectométriques sur les données de l'Atlas linguistique de la France (ALF): relations quantificatives et structurales de profondeur», *Estudis Romànics* 20, 59-118.
- GUITER, Enric (1955). «Els altres Capcirs», dins *Actas VII Congreso Internacional de Lingüística Románica*, Barcelona: s.n., 706-735.
- KLOSS, Heinz (1952). *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen von 1800 bis 1950*, München: Pohl [2a ed.: 1978, Düsseldorf: Schwann].
- (1967). «“Abstand languages” and “ausbau languages”», *Anthropological Linguistics* 9/7, 29-41.
- (1976). «Abstandsprachen und Ausbausprachen», dins Joachim Göschel, Norbert Nail & Gaston van der Elst, eds., *Zur Theorie des Dialekts: Aufsätze aus 100 Jahren Forschung, Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, Beihefte, n.F., Heft 16, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 301-322.
- KORYAKOV, Yui B. (2001). *Atlas of Romance Languages*, Moscow: Institut Jazykoznanija RAN.
- LAMUELA, Xavier (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*, Barcelona: Edicions 62.

- LÍBANO, María Angel (1986). «El léxico medieval aragonés: sus características», dins Ricardo Cierbe, dir., *Lengua y literatura románica en torno al Pirineo. IV Cursos de Verano en San Sebastián. Donostiako udako IV ikastaroak*, Bilbao: Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco / Argitarapen Zerbitzua Euskal Herriko Unibersitatea, 96-123.
- LIUETARD, Hervé (2016). *Les annales occitanes, introduction linguistique* [ed. electrònica: <<http://thalamus.huma-num.fr/introduction/introduction-linguistique/annales-occitanes-partie-1.html>>]. Consultat: 31-5-2018].
- LODGE, R. Anthony (1995). «149. Okzitanische Skriptaformen II. Auvergne», dins Günter Holtus, Michael Metzelin & Christian Schmitt, eds., *Lexicon der Romanistischen Linguistik*, II/2, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 420-424.
- MARTEL, Philippe (1993). «Les chartes en occitan du xiie siècle – une anomalie?», dins Jean Guillorel & Jean Sibile, eds., *Langues, dialectes et écriture. Les langues romanes de France. Actes du Colloque de Nanterre des 16, 17 et 18 avril 1992*, Paris – Nanterre: Institut d'Estudis Occitans – Institut de Politique Internationale et Européenne, 17-29.
- MARTÍ I CASTELL, Joan (1981). *El català medieval. La llengua de Ramon Llull*, Barcelona: Indesinenter.
- MARTÍNEZ ARRIETA, Santiago & SUMIEN, Domergue (2006). «Els lligams entre català i occità: alguns problemes de representació, descripció i estandardització», dins Josep Massot i Muntaner, coord., *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes LII*, Miscel·lània Joan Veny 8, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 111-140.
- MEYER-LÜBKE, Wilhelm (1901). *Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft*, Heidelberg: Winter [trad. esp.: *Introducción a la lingüística románica*, Américo Castro, trad., Madrid: Centro de Estudios Históricos (versió de la 3a ed. alemanya: 1920, Heidelberg: Winter)].
- (1925). *Das Katalanische. Seine Stellung zum Spanischen und Provenzalischen*, Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- MILÀ I FONTANALS, Manuel (1853, 1892). «Estudios sobre los orígenes y formación de las lenguas romances y especialmente de la provenzal. Artículo II. Lengua provenzal. V. Influencia del provenzal», *Gaceta de Barcelona*, 1853 [reproduït a *Obras completas. Tomo Cuarto. Opúsculos literarios*, Barcelona: Librería de Álvaro Verdaguer, 1892].
- (1861). *De los trovadores en España: estudio de poesía y lengua provenzal*, Barcelona: Librería de Álvaro Verdaguer.
- MONTOLIU, Manuel de (1962). *La Renaixença i els Jocs Florals: Verdaguer*, Barcelona: Alpha, 22-23.
- MORAN, Josep (2006). «El procés de creació del català escrit», dins Philip Rasico, *El català antic*, Girona: Universitat de Girona – CCG Edicions, 7-48.
- MUNTEANU COLÁN, Dan (2004). «Sobre la posición del catalán en el conjunto de la Romania», *Archivo de Filología Aragonesa* 59-60/1, 2002-2004, 641-654.

- (2008). *La posición del catalán en la Romania según su léxico latino patrimonial*, Stuttgart: Ibidem Verlag.
- MUSHACKE, Wilhelm (1884). *Geschichtliche Entwicklung der Mundart von Montpéllier (Languedoc)*, Altenburg: Heilbronn, separata extreta de G. Körting E. Koschwitz, ed., *Französischen Studien*, Henninger Heilbronn: Verlag von Gebr.
- PERARNAU I ESPELT, Josep (1983). «Consideracions diacròniques entorn dels manuscrits lul·lians medievals de la “Bayerische Staatsbibliothek” de Munic», *ATCA* 2, 123-169.
- PETRUCCI, Armando (1983). «Il libro manoscritto», dins Alberto Asor Rosa, dir., *Letteratura italiana, II: Produzione e consumo*, Torí: Einaudi, 499-524.
- PRING-MILL, Robert (1991). *Estudis sobre Ramon Llull: 1956-1978*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- QUINTANA I FONT, Artur (2009). «L'aportació dels romanistes alemanys als estudis de lingüística contrastiva del català amb altres llengües», *Caplletra* 47, 165-178.
- RAFANELL, August (2006). *La il·lusió occitana: la llengua dels catalans entre Espanya i França*, epíleg de Robert Lafont, Barcelona: Quaderns Crema.
- REMACLE, Louis (1948). *Le problème de l'ancien wallon*, Liège: Presses Universitaires.
- RIQUER, Martí de (1964). *Història de la literatura catalana*, I i II, Barcelona: Ariel.
- ROHLFS, Gerhard (1979). *Estudios sobre el léxico románico*, Manuel Alvar, reelaboració parcial i notes, Madrid: Gredos.
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1935). «Interrogacions sobre una vella versió llatina del *Llibre de contemplació*», *Estudis Franciscans* 47, 111-119 [reed.: 1984, dins *Obres de J. Rubió i Balaguer* 1, 191-201].
- (1961). «L'expressió literària en l'obra lul·liana», dins *Estudios Lulianos* 5, 133-144 [1a ed.: 1957, dins Ramon Llull, *Obres Essencials*, I, 85-111].
- (1985). *Ramon Llull i el lul·lisme*, II, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- SABATÉ I CURULL, Flocel (2016). *Percepció i identificació dels catalans a l'edat mitjana. Discurs de recepció de Flocel Sabaté i Curull com a membre numerari de la Secció Històrico-Arqueològica, llegit el dia 20 d'octubre de 2016*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (en premsa). *Vegueries i sotsvegueries de Catalunya. Establiment del sistema*, Lleida – Barcelona: Pagès – Institut d'Estudis Catalans.
- SÉGUY, Jean (1973). «La dialectométrie dans l'Atlas linguistique de la Gascogne», *Revue de Linguistique Romane* 37, 1-24.
- SOLER, Albert (2005). «Difondre i conservar la pròpia obra: Ramon Llull i el manuscrit lat. Paris. 3348A», *Randa* 54, 5-29.
- (2006). «Estudi històric i codicològic dels manuscrits lul·lians copiats per Guillem Pagès (ca. 1274-1301)», *ATCA* 25, 229-266.
- (2010). «Els manuscrits lul·lians de primera generació», *Estudis Romànics* 32, 179-214.

- SOLER, Albert & SANTANACH, Joan (2009). «Introducció», dins llur edició crítica de Ramon Llull, *Romanç d'Evast e Blaquerma*, NEORL VIII, 19-75.
- SUMIEN, Domergue (2009). «Classificacion dei dialèctes occitans», *Linguistica Occitana* 7, 1-56.
- SUREDA, Pol (2003). *La plena lingüicitat del català. Aproximació històrica a la recuperació d'una consciència* [ed. electrònica: <<http://webs.racocatala.cat/eltalp/catoc.ht>>. Consultat: 31-5-2018].
- TARRÉ, Josep (1941). «Los códices lulianos de la Biblioteca Nacional de París», *Analecta Sacra Tarraconensia* 14, 181-182.
- TORRÓ, Jaume, ed. (2009). *Sis poetes del regnat d'Alfons el Magnànim: Lluís de Requesens, Bernat Miquel, Martí Garcia, Rodrigo Dies, Lluís de Vila-rasa, Francesc Sanyer*, «Els Nostres Clàssics» B, 29, Barcelona: Barcino.
- TOURTOULON, Charles de (1870). «Dialectes modernes. Note sur le sous-dialecte de Montpellier», *Revue des Langues Romanes* 1, 119-125.
- VENY, Joan (1991). *Els parlars catalans*, Palma: Moll, 9a ed.
- VENY, Joan & MASSIP, Àngels (2013). *Scripta mallorquina*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- VICH, Joan & MUNTANER, Joan (1945). *Documenta Regni Maioricarum*, Palma: Moll.
- VILANOVA, Arnau de (1947). *Obres catalanes. Vol. I. Textos religiosos*, Barcelona: Barcino.